

Synpunkter på JO-ämbetets verksamhet

Några funderingar av taxeringsdirektören Mikael Wokander

Genom 1809-års regeringsform infördes institutet justitieombudsman, JO. Att riksdagen skulle ha en egen tjänsteman som kontrollerade hur landets myndigheter skötte sig, var en revolutionerande tanke som sedan har fått efterföljare i andra länder. JO-ämbetet skaffade sig snabbt ett gott rykte som en oförvitlig och kunnig instans hos både allmänhet och myndigheter. Både myndigheter och enskilda tjänstemän har haft stor respekt för JO och den respekten har inte i första hand baserats på rädslan för åtal utan på JO:s yrkeskunnande. När JO har uttalat kritik har man på myndigheterna brukat diskutera den ingående och man har också försökt att anpassa sig efter kritiken.

Det går inte att överklaga JO:s beslut vilket lägger ett oerhört stort ansvar på JO. Man skulle kunna säga att de personer som får förtroendet att utöva en så stor makt, måste som Ceasars hustru stå över alla misstankar.

Bland mina arbetsuppgifter som taxeringsdirektör i Malmö ingår att handlägga JO-ärenden. Jag gör det antingen genom att skriva förslag till yttranden i de fall där JO själv beslutar, eller genom att skriva förslag till beslut när ett ärende har överlämnats till skattechefen. Den inblick som jag fått i länets JO-ärenden har tyvärr fått mig att ompröva min syn på JO. Ett framträdande av tf byråchefen Olof Hedberg i TV-Aktuellt den 31 oktober har så blivit den droppe som fått bägaren att rinna över. Hedberg intervjuades med anledning av ett beslut och han sa då att han hade starka, om än obevisade misstankar om att skattemyndigheterna "djävlandes" med folk. Både vad han sa och sättet det framfördes på står i direkt motsats till de etiska regler han själv formulerat för landets taxeringsintendenter i Skattenytt nr 3 1985.

Jag skall nu lämna några exempel på vad det är för händelser som fått mig att ompröva min syn på JO.

JO:s handläggningstider är ofta skrämmande långa — mer än ett år är ingen ovanlig tid innan ett ärende avslutas. Just det fall som föranledde Hedberg att säga att vi djävlandes kom in till JO-ämbetet i maj 1983, en

handläggningstid på över två år. Och det finns fler ärenden från den tiden som står öppna. Jag har förståelse för att resurserna är otillräckliga men det är samma förhållande överallt i förvaltningen och det innebär att man måste vara noga med att lägga ned sin kraft på rätt arbetsuppgift.

En effekt av de långa handläggningstiderna är att besluten som till sist kommer, ofta är överspelade och kritiken gör inte längre någon nytta. Ett exempel. För några år sedan kritiserade JO en taxeringsnämndsordförande i vårt län och skrivningen i beslutet var sådan att jag ifrågasatte om han kunde få ha kvar uppdraget. Problemet var att han hade skött sitt uppdrag utan anmärkningar vid två taxeringar medan ärendet avgjordes hos JO. Jag ringde till föredraganden hos JO och frågade om han ansåg att ordföranden kunde ha kvar sitt uppdrag. Det borde räcka med en tillsägelse blev svaret, för inte kunde man avsätta honom när så lång tid hade gått. Men varför skrev JO så hårt? För den funktionär som stramat upp sig och skött sitt jobb bra i ytterligare två år kom naturligtvis beslutet som ett slag i ansiktet.

närer på ett visst sätt. Även dessa uppmaningar får ett drag av inaktualitet när ärendena är gamla. Anser vi på länen att utgången av ett ärende är klar på det stadium då skattechefen yttrar sig, och oftast är skattechefen ense med JO i sin bedömning, så arbetas frågan in i den årliga utbildningen för taxeringsfunktionärerna. I de övriga fallen är det däremot omöjligt att få ett förhandstips om utgången av JO:s bedömning. Jag hade just i ett par fall tagit kontakt med föredragande hos JO för att kunna ta upp en intressant fråga vid ett TO-möte men inte fått något besked.

Distributionen av ärenden lämnar också en del i övrigt att önska. Uppenbarligen finns det ingen klar rutin hos JO på den punkten utan det avgörs från fall till fall. De önskemål som skattecheferna fört fram i en enkät och som redovisas i JO:s senaste ämbetsberättelse, har uppenbarligen inte slagit igenom.

Vad jag hittills har sagt har inte direkt berört utslagen i sak men jag skall nu gå över till att titta på några ärenden som avgjorts i år.

Det första gäller ett beslut där en lokal skattemyndighet fick kritik dels för att den inte utfärdade skattsedel för en person (som inte hade begärt det och inte hade haft skattsedel föregående år), dels för att den inte uppmärksammat att kvarstående skatt inte redovisades i tid. Att rikta kritik mot den lokala skattemyndigheten i dessa fall är fel. Skattsedel skall utfärdas för dem som tidigare har haft och för dem som begär. Frågan om den obetalda kvarskatten ingår överhuvud inte i lokal skattemyndighets arbetsuppgifter i den situation som var aktuell.

JO har visat en lokal skattemyndighet i vårt län mycket stort intresse och han säger sig följa utvecklingen vid myndigheten med stor uppmärksamhet. Myndigheten har varit föremål för inspektion och man har tagit upp flera ärenden till granskning. I ett beslut har JO tagit ställning till frågan om

sekretess i samband med en revision. Han konstaterar där att "Regleringens innebörd är klar. Endast de personer, som inom t ex en lokal skattemyndighet har uppdrag att utföra och övervaka en revision får ta del av och byta information om uppgifter som omfattas av sekretess.". Med denna snäva begränsning skulle det endast röra sig om någon enstaka tjänsteman på myndigheten som utöver granskarna skulle ha rätt att ta del av resultat och upplysningar från en revision. Detta är en mycket snäv bild av verkligheten.

Enligt sekretesslagen har var och en som behöver en sekretessbelagd uppgift i sitt arbete, rätt att ta del av den. Resultatet av t ex en arbetsgivarrevision eller en KU-revision skall mycket snabbt spridas över myndigheten. Deklarationsgranskarna skall ha information, serviceenhetens personal behöver uppgifter för att kunna åtgärda preliminärskatten för att bara nämna några. På en liten myndighet kan det innebära att snart sagt hela personalen kan behöva ta del av uppgifterna från en revision. Att sedan dessa personer sins emellan diskuterar uppgifterna är väl inte direkt lämpligt men inte heller något brott mot sekretessen.

Vad har nu de här fallen fått för effekt? Det första har väl bara fått den följderna att den utpekade myndigheten känner sig bitter över JO:s beslut och betraktar ämbetet med skepsis i fortsättningen. Det andra har inneburit att JK fått en begäran om skadestånd på 900 000 kr med motiveringen att det skett brott mot sekretessen vid myndigheten.

Inspektionen vid myndigheten har ännu inte slutgiltigt redovisats men myndigheten har fått yttra sig över ett par protokoll. I sak rör det sig om 22 fel beträffande skattetillägg och förseningsavgifter och sättet att diarieföra anståndsärenden.

Tveklöst har myndigheten gjort fel i de 22 fallen men man får anledning att fundera över ambitionsnivån vid inspektionen. Åtskilliga av felen har nämligen gällt något eller några tiotal kronor! Felet ifråga om diarieföringen fanns tyvärr vid de flesta lokala skattemyndigheter i länet men det hade på eget initiativ rättats före JO:s inspektion. Används resurserna med omdöme?

Jag har med avsikt uttryckt mig provokativt om JO:s sätt att handlägga vissa ärenden och kontakterna med massmedia. Jag har gjort det dels för att väcka debatt, dels för att det finns en tilltagande irritation och oro bland skattemyndigheternas personal över JO och hans beslut. "Besluten är fel, JO har ingen verklighetskontakt, JO lyssnar inte på oss, JO vill skaffa sig ett gott rykte hos allmänheten, JO talar i egen sak", så går talet man och man emellan. Det kommer att krävas ett långt och mödosamt arbete för att på nytt bygga upp ett förtroende för JO-ämbetet bland skattemyndigheternas personal.

Jag är övertygad om att alla inom skattemyndigheterna är överens om att vi skall kontrolleras noga. Det starka samhället som skulle byggas under 70-talet har inte enbart visat sig vara det goda samhället. Inom en så stor organisation

som skattemyndigheterna, måste det finnas personer som inte sköter sitt jobb och dessa personers beteenden måste vi gemensamt försöka ändra. En utvidgad möjlighet för JO att väcka åtal fruktar inte tjänstemännen. Den skulle självfallet ställa krav på aktsamhet med orden i JO:s beslut och naturligtvis vara förknippad med en rätt för en prickad tjänsteman att få frågan prövad vid domstol. En möjlighet att överklaga JO:s beslut i realiteten. En utvidgning av tjänsteansvaret skall naturligtvis också omfatta JO själv genom ett återinförande av den ansvarsparagraf som fanns i den gamla organisationen.

Lund i november 1985.

Replik

Redaktionen har gett mig tillfälle att ta del av Mikael Wokanders artikel innan den gick i tryck. Den ger mig anledning att säga några ord — inte för att försvara mig (det anser jag inte att jag har någon anledning till), men väl förklara mig på några punkter.

Mikael Wokander har omprövat sin tidigare positiva syn på JO och JO:s verksamhet. Den omprövningen är uppenbarligen resultatet av ett under längre tid ackumulerat missnöje med JO:s beslut, sätt att formulera sig och sådana ting; den verkar inte vara avhängig av en enskild händelse, låt vara att en sådan fick bägaren att rinna över. Den händelsen anser jag mig därför kunna lämna därefter i detta sammanhanget. Det är tillräckligt ordat om vad som i första hand är ett exempel på massmedial redigeringsteknik; något uttryck för min eller någon annan JO-anställds uppfattning om den allmänna sakliga och moraliska standarden hos tjänstemännen inom skatteförvaltningen är den definitivt inte. Jag begränsar mig därför här till några kommentarer till de omständigheter som över tiden lett till Wokanders omprövning — en omprövning som även jag beklagar samtidigt som jag naturligtvis hoppas på ännu en — fastän åt andra hållet!

Låt mig då börja med ett oreserverat erkännande. Ja, handläggningstiderna hos mig är alldeles för långa i alldeles för många fall. Vi försöker att få ner dem. Skall ändå något ytterligare sägas i den saken så är det att jag tror att Wokander generaliserar väl hårt när han säger att besluten, när de slutligen kommer, är överspelade och kritiken meningslös. Besluten och — i förekommande fall — kritiken gäller ofta företeelser snarare än tjänstemän, rutiner oftare än direkta åtgärder. I sådana lägen är snabbheten naturligtvis önskvärd men kanske inte oundgängligen nödvändig, särskilt inte när redan remissen åstadkom den ändring som beslutet senare förordar.

Det kan synas överflödigt att erinra om det men även jag hugger självfallet i sten. Sker det, skall naturligtvis rättelse ske. Men de som berörs — direkt eller

indirekt — är förvånansvärt återhållsamma med att höra av sig i verkliga eller ifrågasatta fall av ”stenhuggeri”. Det bör de inte vara. Jag tror jag vågar påståendet att jag på den punkten är skäligen prestigelös — jag utgår då från att jag, i motsats till vad det ibland hävdas, har ett visst mått av den varan!

Ett enstaka fel eller misstag av ringa principiell eller ekonomisk betydelse skall naturligtvis behandlas och bedömas därefter; och över småsaker beskärmar vi oss normalt inte alls. Men är ett sådant fel/misstag ett bland flera av samma slag bör det inte få slippa undan eftersom det *kan* tyda på vad som i ADB-sammanhang benämns systemfel. Och sådana kan som bekant vara lika farliga som svåra komma till rätta med. Detta sagt apropå Wokanders hänvisning till ”en lokal skattemyndighet i vårt län”. I övrigt är till den Wokanderska exempelsamlingen bara att säga att *om* de felbedömningar han anser gjorda, har skett i de ärenden jag tror han avser, så skiljer sig våra tolkningar av aktuella bestämmelser; och jag är ganska säker på att min är den korrekta!

En avslutande reflexion. Det kan inte hjälpas men jag har ibland fått H. C. Andersens känsliga prinsessa i tankarna när jag tagit del av vissa reaktioner från skatteförvaltningen under den debatt som blossade upp på senhösten. Självfallet begås det fel och misstag av både allvarligare och mer ursäktligt slag också inom skatteförvaltningen och självklart finns det ”knölar” även där — i de hänseenden skiljer sig den verksamheten inte från någon annan, ingen nämnd och heller ingen glömd. Och så länge det förhåller sig på det sättet, må det vara tillåtet — Gud hjälpe mig! — även för JO att ibland beskriva sådana företeelser på ett sätt som närmar sig det folkligt expressiva!

Per-Erik Nilsson

En Redovisningskonsult SRF finns alltid på mycket nära håll.

När frågor som gäller företagets ekonomi kommer upp är det tryggt att ha sin Redovisningskonsult SRF på nära håll. Det kan gälla extern eller intern redovisning, bokslut, deklarationer, administrativa uppgifter och mycket annat. Ledamotskapet i SRF borgar för en bred utbildning och erfarenhet.

Gedigna kontakter.

Närheten till kundföretagen betyder ännu mer än att vara lätt att nå. God lokalkännedom och rätta kontakterna med ortens myndigheter, banker och andra serviceorgan är värdefulla tjänster som Redovisningskonsulten SRF kan erbjuda.

Bakom sig har Redovisningskonsulten SRF ett kompetent kansli och tillgång till kvalificerade experter i företagsekonomi, skattefrågor, juridik, databehandling m m. Allt för att tillförsäkra sina uppdragsgivare ett komplett serviceutbud.

Därför svarar idag ca 700 Redovisningskonsulter SRF för ekonomiska och administrativa frågor åt 90 000 företag över hela landet och i de flesta branscher.

Vill du veta mer om SRF, kontakta kansliet. Så sänder vi trycksaken Goda Råd.

SRF

— företagarens nära rådgivare och samtalspartner.

SVERIGES REDOVISNINGSKONSULTERS FÖRBUND

Förbundsadress: Magasinsgatan 7 A, Box 143, 791 23 FALUN Tfn 023-181 30.

